



Forløp av sykefravær og retur til jobb

Stein Atle Lie

Uni Helse, Uni Research AS, Bergen

Førord

I rapporten ”Sykmelding, gradert sykmelding og forløpet tilbake til jobb” ble det ved utvidede modeller for forløpsanalyser synliggjort nye sider for overgangene mellom arbeid og sykefravær.

Denne rapporten diskuterer forløpet av sykefravær og hvorledes man mer helhetlig kan betrakte disse forløpene. En diskusjon av dette kan få innvirkning på hvorledes man setter opp og analyserer registerdata fra Arbeids- og Velferdsdirektoratets databaser. Det kan også gi innspill for hvilke analyser man skal velge for slike forløpsdata og innvirke på hvilke resultat det er mulig å få på bakgrunn av dataene.

Som en del av prosjektet har det vært avholdt seminarer for Tjenesteavdelingen og Kunnskapsstaben, samt Statistikkseksjon i Styringsstaben, ved Arbeids- og Velferdsdirektoratet. Intensjonen har vært å diskutere tilnærminger for analyse av data og løfte metodekunnskapen i avdelingene. Det rettes en takk til avdelingene i Arbeids- og Velferdsdirektoratet for godt samarbeid og gode diskusjoner i løpet av prosjektperioden.

Dette prosjektet er finansiert av NAV gjennom programmet FARVE – forsøksmidler arbeid og velferd.

Kortversjon/Sammendrag

I dette prosjektet ser vi på hvordan de enkelte sykmeldinger fordeler seg innenfor sykefraværstilfeller og hvorledes sykefraværstilfeller gjentas over tid. I beskrivelsen av sykmeldinger og sykefraværstilfeller ser vi både på varigheten av den enkelte sykmelding og for sykefraværstilfeller. Vi deler inn sykmeldingene i graderte (mindre enn 100 % sykmeldt) og fulle (100 % sykmeldt) for å se hvordan sykefraværsløpene varierer med type sykmelding.

For å beskrive hvorledes gjentagende sykefraværstilfeller kan betraktes i et forløp defineres det sekvenser av sykefraværstilfeller. I en slik sekvens vil sykefraværstilfeller der avstanden mellom dem er mindre enn et halvt år defineres å høre sammen. Hvis en person er i fullt arbeid mer enn seks måneder og så igjen blir sykmeldt vil dette være starten av en ny sykefraværsekvens for denne personen. Poenget med denne definisjonen er blant annet å fange opp de personene som har flere gjentagende korte sykefraværstilfeller. For hver sykmeldt person kan vi altså se på både den enkelte sykmelding, sykefraværstilfellet og sykefraværsekvensen. Resultatene i denne rapporten er kun ment å gi en beskrivelse av sykefraværsløp og sier ikke noe om statistiske usikkerheter eller effekter.

Basert på beskrivelsene i dette prosjektet ser det ut til at varigheten for de enkelte sykmeldingene i gjennomsnitt er noe kortere helt tidlig i et forløp og seint i forløpet. Generelt ser det ikke ut til at det er ulikheter i gjennomsnittlig varigheten for de enkelte graderte og fulle sykmeldinger. Sykmeldingene en sykmelder skriver ut vil da i gjennomsnitt være like lange enten de er graderte eller fulle. For sykmeldinger helt tidlig i forløpet (de første par ukene) er gjennomsnittlig varighet kortest for fulle sykmeldinger.

Oversiktene over sykmeldinger og når i et forløp de er skrevet ut er av betydning når man skal se på det gjenværende sykefraværsløpet. Tidspunktet i forløpet for når sykmeldingen er skrevet ut må altså danne utgangspunkt for beregning av gjenværende varighet for sykefraværstilfellene.

For sykefraværstilfellene er det slik at personer som får en gradert sykmelding tidlig (de første par ukene) i forløpet har et kortere forløp av sin gjenværende sykefraværperiode enn for de senere i forløpet. Personer som får en gradert sykmelding i perioden fra cirka to uker til cirka syv måneder har i gjennomsnitt en kortere gjenværende varighet av sitt sykefraværstilfelle enn personer som får en full sykmelding.

Når personer har gjentagende sykefraværstilfeller av kort varighet vil det i utgangspunktet være slik at det totale sykefravær er lavere hvis dette er fulle sykmeldinger enn om disse tilfellene er graderte.

Oversiktene for sykefraværsløp som presenteres i dette prosjektet kan danne nye innfallsvinkler for analyser av sykefraværdata.

Innhold

Forord.....	2
Kortversjon/Sammendrag.....	3
Innhold	4
1. Bakgrunn	5
2. Sekvens av sykefravær	6
3. Datagrunnlag	7
4. Et eksempel på et forløp.....	8
5. Beskrivelse av forløp for 283.296 personer	10
5.1. Varighet av sykmeldinger	10
5.2. Varighet av sykefraværstilfeller	14
6. Diskusjon og oppsummering.....	19
7. Referanser.....	20

1. Bakgrunn

I rapporten ”Sykmelding, gradert sykmelding og forløpet tilbake til jobb” (Lie 2010) ble det satt opp flertilstandsmodeller for å synliggjøre at personer registrert med sykefravær kan ha flere gjentakende episoder med enkelt sykmeldinger. Disse episodene kan være avløst av perioder med arbeid. Samtidig kan de enkelte sykmeldingene henge sammen og danne sykefraværstilfeller. Sykefraværstilfeller består altså av en rekke sykmeldinger som henger sammen. Sykmeldingene innenfor sykefraværstilfellene kan da ha ulik lengde/varighet, ulik diagnose og ulik graderingsandel. Vanligvis tas ikke enkelt sykmeldingene med i betraktningen når man ser på sykefraværsløpene derfor er det et poeng i denne rapporten å se på muligheter for å gjøre dette.

Det er kjent at kvinner har høyere sykefravær enn menn. I rapporten fra 2010 ble det blant annet funnet at kvinner har en høyere intensitet fra jobb til sykmelding, mens intensiteten fra sykmelding til jobb var lik for menn og kvinner. Av det kan man altså slutte at en årsak til at kvinner har høyere sykefravær enn menn er at de oftere blir sykmeldt, mens når de først er sykmeldt er de ikke lenger sykmeldt enn det menn er.

I analyser av sykefravær og andre ytelser benytter man ofte aggregerte data. For eksempel vil sum av sykefravær over en viss periode (1 måned eller 1 år), være en vanlig måte å oppsummere data på. En slik oppsummering kan da gjøres for enkeltindivid eller for en større enhet (en bedrift, en kommune eller et fylke). En oppsummering av sykefraværet for hvert kvartal for hele landet danner for eksempel utgangspunkt for de nasjonale sykefraværsoversiktene fra SSB.

Alternativt kan man se på varighet av sykefraværstilfeller. Flere sykmeldinger henger da sammen og i sum gir de varighet for det aktuelle sykefraværstilfellet og man kan da se på forløpet fra sykefraværstilfellet og tidspunkt for retur til jobb. Et annet alternativ kan være å se om en person er sykmeldt, friskmeldt eller annet ved et gitt tidspunkt og så benytte dette som en indikator for hvilken ytelse personen har ved dette tidspunktet.

For alle disse tilnærmingene har man gjort et valg for de analyser av dataene man gjør og organiseringen av dataene, som enten kan påvirke det resultatet man får, eller som kan kamuflere resultat som andre tilnærminger kunne funnet. Målsetting med dette prosjektet er å synliggjøre de forløp som personer har for sykefravær og dermed kunne bidra til en diskusjon om muligheter for å utvide de analysene man gjør for slike data.

2. Sekvens av sykefravær

Utfordringer når man skal sammenligne personer med ulike tiltak i en sekvens av gjentakende sykemeldinger, eller andre ytelser, er at man bør ta hensyn til hvor i forløpet personene er for at det skal bli en rettferdig sammenligning. En sammenligning av personer på tiltaket *raskere tilbake* med personer som ikke har fått dette kan være et godt eksempel. For dette problemet er det ikke nødvendigvis gitt hva som er en fornuftig sammenligningsgruppe for de personer som har fått tiltaket. Siden *raskere tilbake* som regel vil komme i et forløp av gjentatte sykemeldinger vil det være vesentlig at en kontrollgruppe er så lik som mulig også når det gjelder hvor de er i forløpet, sett i forhold til personene som fikk et *raskere tilbake* tilbud. Det kan altså være et særlig poeng å sette opp dataene for en rettferdig sammenligning. Dette gjelder også om man benytter metoder for å justere for seleksjon inn til tiltakene, siden det ikke er gitt at man kan justere bort ulikheter i forløpet fram til tiltaket.

Et annet relevant eksempel er personer som deltar på et dialogmøte. Selv om det i utgangspunktet er gitt ved et regelverk når i et sykmeldingsforløp et slikt dialogmøte skal skje, trenger det ikke være selvsagt at en fornuftig kontrollgruppe er de personene som etter regelverket burde hatt et dialogmøte ved samme tidspunkt. Personer som ikke stiller til dialogmøter kan for eksempel har flere repeterende korte sykefraværstilfeller enn det personer som deltar på dialogmøte har. Dette bør man i størst mulig grad avdekke før man gjør analyser.

I denne forbindelse kan definisjonen av gjentakende sykefraværstilfeller være hensiktsmessige. En person som i en periode i livet har ryggproblemer kan ha flere gjentakende sykefraværstilfeller avbrutt av mellomrom med fullt arbeid. Hvis så er lenge i arbeid, men flere år senere får en annen sykdom, tilstand eller lidelse som også har gjentakende sykefraværstilfeller bør disse holdes adskilt. Siden man etter å ha vært i fullt arbeid i ½ år vil ha opptjent fulle sykepengerrettigheter defineres sekvenser som sykefraværstilfeller der avstanden mellom dem er kortere enn dette. Når personen så minst har vært i arbeid i ½ år og igjen blir sykmeldt vil dette være starten på en ny sykefraværsssekvens. Innenfor en slik sykefraværsssekvens kan man da spesifikt se på effekter av gjentatte korte sykefraværstilfeller eller lengre sammenhengende tilfeller.

NAV bruker vanligvis sykefraværstilfeller i de analyser de gjør av sine data. Det vil si at for de analysene NAV gjør limes/kobles sykemeldinger som følger hverandre sammen til et tilfelle. Hvis det er en dags opphold mellom to tilfeller vil dette som regel regnes som ett tilfelle, mens hvis det er mer enn en dag, så vil det regnes som to tilfeller. Valget av en dag benyttes ikke alltid. Noen ganger kan tre dager (helg pluss 1 dag) eller syv dager også være hensiktsmessig. Tilfeller som avsluttes en fredag og som å følges av et nytt tilfelle mandagen etter blir da 2 tilfeller. (Jf. arbeid og velferd nr 3 2011)

Gradert sykmelding vil i denne rapporten benyttes som et eksempel på ulikheter i forløpet av sykefravær. Det blir her kun gjort beskrivende sammenligninger av varighet for gradert i forhold til full sykmelding, slik at ingen statistiske konklusjoner kan trekkes fra disse presentasjonene.

For perioden dataene i denne rapporten er innhentet (dvs fra 2001 til og med 2009) har regelverket for sykmelding endret seg noe (Ref). De forløp som illustreres her trenger altså ikke være lik forløp man finner for graderte og fulle sykmeldinger nå. I datasettet som benyttes i denne rapporten er det eksempler på sykmeldinger som overstiger ett helt år (365 dager) fra første gang personen får en sykmelding. Disse tilfellene utgjør en liten del av det store volumet og diskuteres ikke nærmere her.

3. Datagrunnlag

Vi bruker i denne rapporten det samme datasettet som i rapporten "Sykmelding, gradert sykmelding og forløpet tilbake til jobb" (Lie 2010). Dette er et datasett som inneholder 10 prosent av alle personer som hadde et arbeidsforhold (som minst varte 200 dager) i perioden 1. januar 2002 til utgangen av 2009. Disse er koblet med opplysninger om legemeldt sykefravær, samt øvrige ytelser fra NAV. Formål med denne koblingen er å studere overgangene mellom sykmeldinger, andre ytelser og jobb. I denne rapporten er det kun dataene for sykmeldinger som betraktes. Det første vi observerer for disse dataene er at det er en stor grad av gjentagende sykmeldinger. Det vil si sykmeldinger som følges av nye sykmeldinger og som da vil danne sykefraværstilfeller. I tabell 2 er det oppgitt antall overganger mellom graderte sykmeldinger og fulle sykmeldinger. Som vi ser vil som regel en full sykmelding følges av en ny full sykmelding og en gradert sykmelding vil som regel følges av en ny gradert sykmelding. Et sykefraværstilfelle vil altså ofte enten ha kun fulle, eller kun graderte sykmeldinger, men det er som vi ser også relativt vanlig å skifte fra og til både gradert og full sykmelding i løpet av sykefraværstilfellet (tabell 2). For sykefraværstilfeller som har kun en sykmelding er det kun 4.2 % som er graderte. For sykefraværstilfeller som har fler enn en sykmelding er det 12.5 % som starter med en gradert sykmelding, mens det er 25.0 % som avsluttes med en gradert sykmelding.

Tabell 2: Antall skift mellom full sykmelding og gradert sykmelding for 283 296 personer. Antall overganger fra sykmelding til rehabiliteringspenger («Rehab»), yrkesmessig attføring («YA»), uføretrygd («Ufør»), tidsbegrenset ufør («TU») og jobb er også oppgitt. En person kan ha flere og gjentagende skift mellom disse tilstandene.

Fra ytelse/tilstand:	Til ytelse/tilstand:					Total
	Gradert sykmelding	Full sykmelding	Rehab og YA	Ufør og TU	"Jobb"	
Gradert sykmelding	242 352	42 060	5 773	541	119 567	410 293
Full sykmelding	96 690	989 984	20 708	1 314	885 720	1 994 416
Totalt	339 042	1 032 044	26 481	1 855	1 005 287	2 404 709

Basert på tallene i tabell 2 er det altså tydelig at for de aller fleste sykmeldinger, graderte eller fulle, så vil neste sykmelding følges av en sykmelding av samme type som den tidligere. Hyppigheten av overgangene fra de ulike sykmeldingene til jobb er også noe ulik. Det ser ut som om det er en større hyppighet i skifte fra fulle sykmeldinger til jobb enn fra gradert sykmelding til jobb. Men for å tolke dette må man ta hensyn både til varigheten og gjentagelsen av sykmeldingene. I denne rapporten vil ikke det blir diskutert videre.

4. Et eksempel på et forløp

For å illustrere hvorledes sykmeldinger og ytelser for en enkelt person kan endre seg over tid er det i tabell 1 et eksempel på 39 autentiske sykmeldinger for en person. Hver enkelt linje i denne tabell representerer da de enkelte sykmeldinger denne personen har. Vi ser start og stopp tidspunktet for sykmeldingen, oppgitt som datoer for dette. Datoene for start og stopp er endret slik man ikke kan identifisere denne faktiske personen. Vi ser for dette eksempelet at noen av sykmeldingene henger sammen og danner et sykefraværstilfelle, mens det for andre er avstander mellom sykmeldingene. Avstandene mellom datoer der det ikke er sykmeldinger kan da tolkes som perioder da personen er i jobb. Hver enkelt sykmelding har et beregnet starttidspunkt ($tid1_1$), som alltid er «0» og som markerer at personen da f.eks var hos legen og fikk en ny sykmelding. Sykmeldingen har også et stopptidspunkt ($tid2_1$) som markerer lengden/varigheten av den spesifikke sykmeldingen. For å markere hvor i sykefraværstilfellet den aktuelle sykmeldingen kommer er det definert et starttidspunkt ($tid1_2$) og et stopptidspunkt ($tid2_2$) for den aktuelle sykmelding innenfor sykefraværstilfellet.

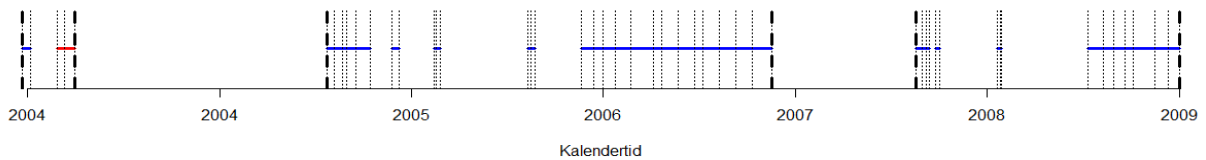
Sist er det laget sekvenser av sykefraværstilfellene som varer fra starten av et sykefraværstilfelle inntil personen har vært minst $\frac{1}{2}$ år (182 dager) i jobb og da har tjent opp fulle sykefraværrettigheter igjen. Tidspunktene for når sykmeldingen kommer i en slik sykefraværsssekvens er avmerket med et starttidspunkt ($tid1_3$) og et stopptidspunkt ($tid2_3$) innenfor den aktuelle sekvensen. Poenget med å definere slike sekvenser er å fange opp personer som har flere og kanskje mange gjentakende korte sykefraværstilfeller der avstanden mellom dem er såpass kort at det kan være grunn til å tro at de kommer så tett enten på grunn av sykdommen/tilstanden personen har, eller andre kjennetegn ved personen.

I figur 1 er de samme dataene for de datoene denne personen har sykmeldinger markert. Man kan da visuelt danne seg et inntrykk av hvorledes et sykmeldingsforløp kan være.

Tabell 1: Gjentatte sykmeldinger for en enkelt person, med graderingsandel, samt startdato og sluttdato for de enkelte sykmeldinger (datoene for start og slutt av sykmeldingene er endret).

Gradering (%)	Start dato	Slutt dato	Sykmelding			Sykefraværstilfelle			Sykefraværsekvens		
			Nr	tid ₁	tid ₂	Nr	tid ₁	tid ₂	Nr	tid ₁	tid ₂
100	22.des.03	07.jan.04	1	0	17	1	0	17	1	0	17
50	26.feb.04	09.mar.04	1	0	13	2	0	13	1	18	79
50	10.mar.04	30.mar.04	2	0	21	2	14	34	1	80	100
100	24.jul.05	04.aug.05	1	0	12	1	0	12	2	0	12
100	05.aug.05	21.aug.05	2	0	17	1	13	29	2	13	29
100	22.aug.05	28.aug.05	3	0	7	1	30	36	2	30	36
100	29.aug.05	15.sep.05	4	0	18	1	37	54	2	37	54
100	16.sep.05	13.okt.05	5	0	28	1	55	82	2	55	82
100	24.nov.05	07.des.05	1	0	14	2	0	14	2	123	137
100	11.feb.06	15.feb.06	1	0	5	3	0	5	2	202	207
100	16.feb.06	23.feb.06	2	0	8	3	6	13	2	208	215
100	10.aug.06	14.aug.06	1	0	5	4	0	5	2	382	387
100	15.aug.06	23.aug.06	2	0	9	4	6	14	2	388	396
100	19.nov.06	11.des.06	1	0	23	5	0	23	2	483	506
100	12.des.06	30.des.06	2	0	19	5	24	42	2	507	525
100	31.des.06	21.jan.07	3	0	22	5	43	64	2	526	547
100	22.jan.07	19.feb.07	4	0	29	5	65	93	2	548	576
100	20.feb.07	03.apr.07	5	0	43	5	94	136	2	577	619
100	04.apr.07	19.apr.07	6	0	16	5	137	152	2	620	635
100	20.apr.07	21.mai.07	7	0	32	5	153	184	2	636	667
100	22.mai.07	21.jun.07	8	0	31	5	185	215	2	668	698
100	22.jun.07	06.jul.07	9	0	15	5	216	230	2	699	713
100	07.jul.07	07.aug.07	10	0	32	5	231	262	2	714	745
100	08.aug.07	08.sep.07	11	0	32	5	263	294	2	746	777
100	09.sep.07	09.okt.07	12	0	31	5	295	325	2	778	808
100	10.okt.07	17.nov.07	13	0	39	5	326	364	2	809	847
100	17.aug.08	27.aug.08	1	0	11	1	0	11	3	0	11
100	28.aug.08	03.sep.08	2	0	7	1	12	18	3	12	18
100	04.sep.08	10.sep.08	3	0	7	1	19	25	3	19	25
100	22.sep.08	01.okt.08	1	0	10	2	0	10	3	36	46
100	18.jan.09	22.jan.09	1	0	5	3	0	5	3	154	159
100	23.jan.09	26.jan.09	2	0	4	3	6	9	3	160	163
100	09.jul.09	06.aug.09	1	0	29	4	0	29	3	326	355
100	07.aug.09	26.aug.09	2	0	20	4	30	49	3	356	375
100	27.aug.09	17.sep.09	3	0	22	4	50	71	3	376	397
100	18.sep.09	03.okt.09	4	0	16	4	72	87	3	398	413
100	04.okt.09	13.nov.09	5	0	41	4	88	128	3	414	454
100	14.nov.09	09.des.09	6	0	26	4	129	154	3	455	480
100	10.des.09	31.des.09	7	0	22	4	155	176	3	481	502

Figur 1: Samme person som i tabell 1 der de enkelte sykmeldinger, sykefraværstilfeller og de 3 sykefraværsskvensene er avmerket. Fulle sykmeldinger er avmerket med blå linjer, mens graderte sykmeldinger er avmerket med røde linjer. Start og stopp for de enkelte sykmeldinger er avmerket med tynne vertikale stiplede linjer, mens start og stopp av skvenser av sykefraværstilfeller er markert med tykke vertikale stiplede linjer.



5. Beskrivelse av forløp for 283.296 personer

Som illustrert i eksempelet i tabell 1 og figur 1 kan forløp for sykefravær være ganske komplekse. For å prøve å illustrere disse forløpene av sykmeldinger, sykefraværstilfeller innenfor sykefraværsskvenser presenteres dataene for de 283.296 personene i ulike sett med figurer. Først ønsker vi å se på hvorledes varigheten av de enkelte sykmeldinger eventuelt endres seg innenfor et sykefraværstilfelle. Dernest vil vi se på den varigheten og den gjenværende varigheten av sykefraværstilfellet basert på hvor langt ut i forløpet personene er kommet. Det vil da være et særlig poeng å se på om personen ved det tidspunktet for den aktuelle sykmelding får en gradert eller en full sykmelding.

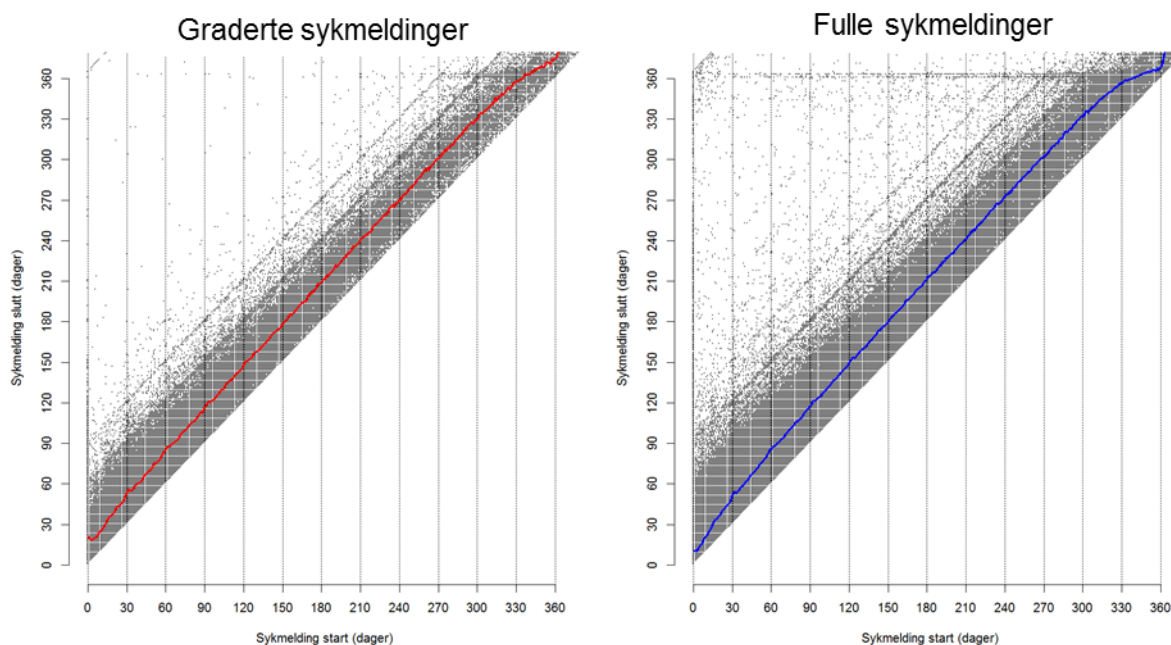
5.1. Varighet av sykmeldinger

For å illustrere forløpene sykmeldinger har for alle de 283.296 personene i denne rapporten lager vi nå figurer der den første registrerte sykmelding starter ved tidspunkt «0» på x-aksen og «0» på y-aksen. Tidspunkt for sykmeldingens slutt er så avmerket oppover langs y-aksen. Starten for en ny sykmelding avmerkes så ved det tidspunktet denne inntreffer både langs x-aksen og langs y-aksen. Hvis en person først har vært sykmeldt i for eksempel 2 uker og så får en ny sykmelding vil denne sykmeldingen først avmerkes ved tidspunkt «0» på x-aksen og 2 uker langs y-aksen. Den påfølgende sykmelding vil så avmerkes ved 2 uker på x-aksen, mens sluttidspunktet av denne sykmeldingen vil avmerkes langs y-aksen.

Denne figuren synliggjør da hvorledes varighet for de enkelte sykmeldinger er avhengig av når i et sykefraværstilfelle de tildeles. Samtidig ser vi fra figuren at man ikke uten videre kan se på varighet for sykmeldinger som er lengre enn et gitt tidspunkt, siden man da får en blanding av sykmeldinger tildelt ved ulike tidspunkt. Hvis man for eksempel ønsker å se på sykmeldinger ved åtte uker må man altså begrense dette til de sykmeldinger som er tildelt ved (eller like ved) åtte uker. Velger man ut alle som har vært sykmeldt i åtte uker eller mer vil man, som man ser i figuren, få en relativt stor andel av personer som allerede før åtte uker fikk lange sykmeldinger. Det er en større andel av disse personene som har fulle og lange sykmeldinger og som da antageligvis har en mer alvorlig tilstand eller sykdom.

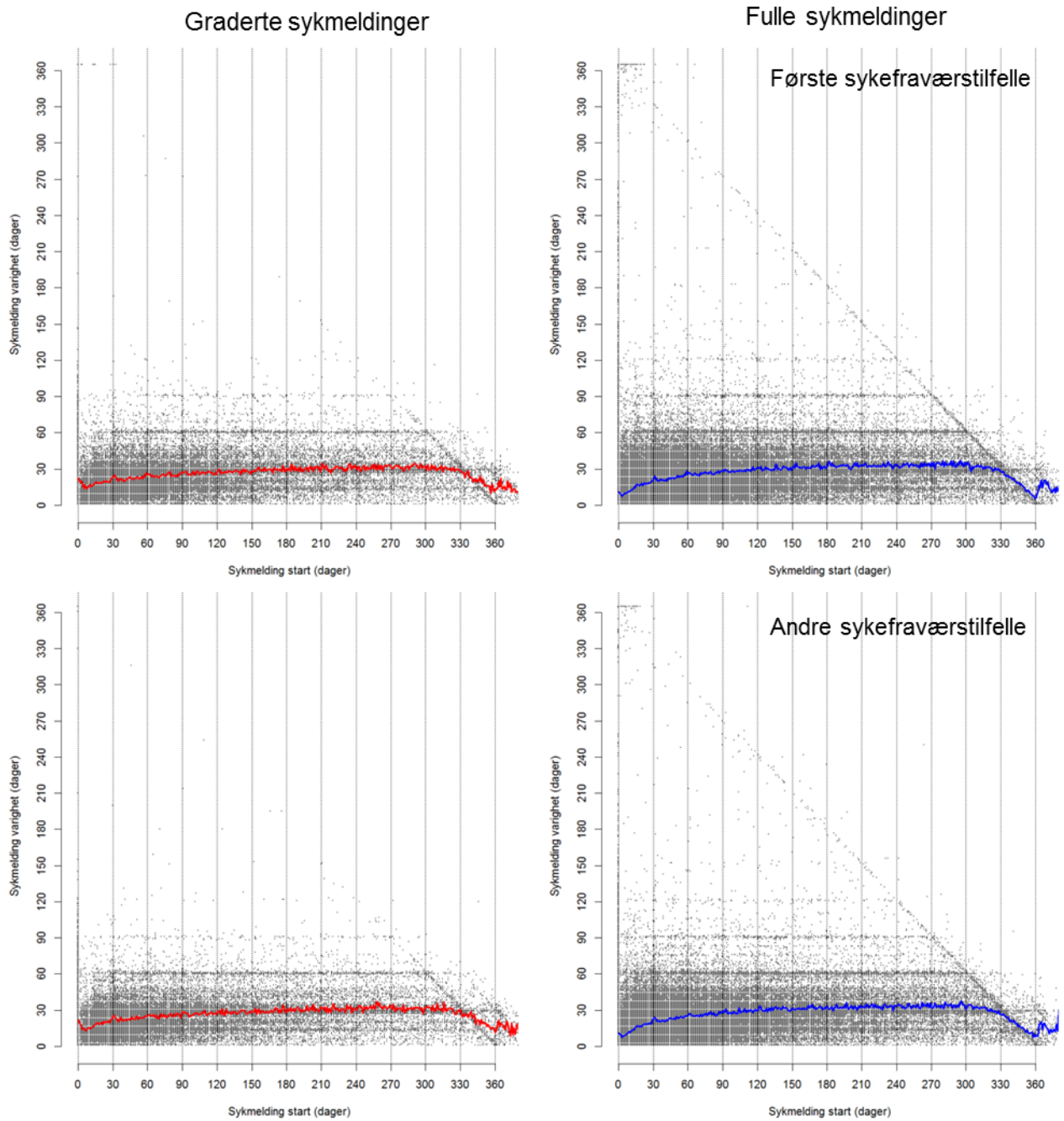
I figuren er det også avmerket gjennomsnittlig varighet for sykmeldinger som starter ved de ulike tidspunkt. Beregningen er her gjort ved ikke glattede gjennomsnitt for alle mulige tidspunkt, gitt i dager. For de graderte sykmeldinger er gjennomsnittet den røde linjen, mens for de fulle sykmeldingene er gjennomsnittet den blå linjen.

Figur 2: Figuren viser de enkelte registrerte sykmeldinger fra første registrerte sykmelding. Når en sykmelding avsluttes og følges av en ny sykmelding, vil den nye sykmeldingen starte ved det tidspunktet på x-aksen der den forrige sykmeldingen sluttet.

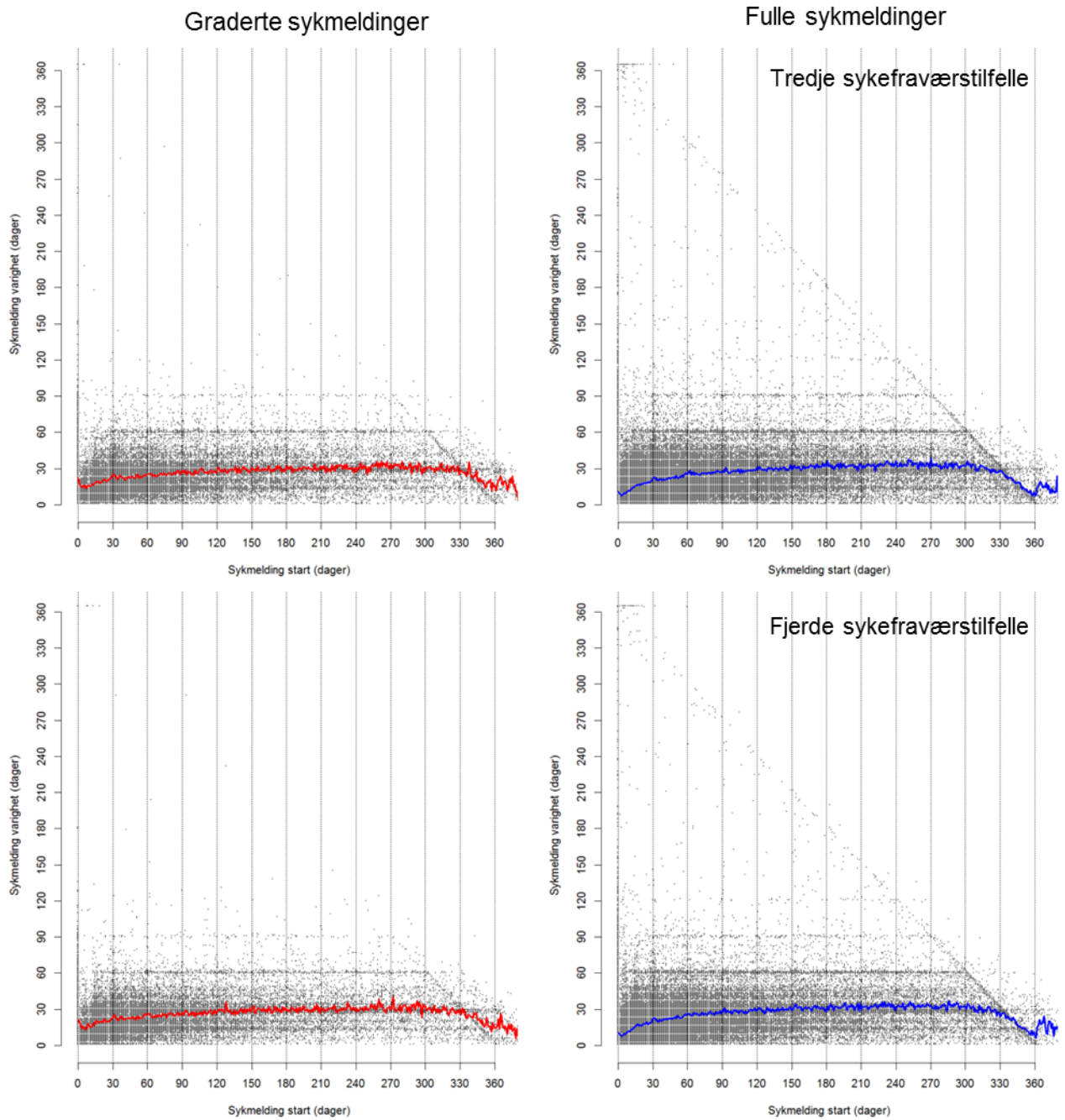


For at man skal tydeligere se mønsteret over tid for varighet av de enkelte sykmeldinger justeres nå figuren slik at sykmeldingens varighet, og ikke sykmeldingens tidspunkt for slutt, avmerkes langs y-aksen. Basert på dette kan vi nå få et inntrykk av hvor lange de enkelte sykmeldinger er for graderte og fulle sykmeldinger basert på ved hvilket tidspunkt disse ble gitt. I tillegg deles nå også figurene opp etter når i en sykefraværsskvens sykmeldingene kommer. For enkelthetskyld deles sekvensene opp rekkefølgen sykefraværstilfellene har i disse sekvensene og ikke etter ved hvilket tidspunkt i sekvensen de kommer. Det er kun de fire første sykefraværstilfellene i sekvensene som presenteres i figuren. Maksimalt antall sykefraværstilfeller innenfor en sekvens for en person var 67. Det vil si at da har personen en lang rekke med sykefraværstilfeller, som består av en eller flere sykmeldinger. Hver enkelt av sykefraværstilfellene for denne personen vil da nødvendigvis ha relativt kort varighet og avstanden mellom dem er da maksimalt 182 dager. I alle figurene er gjennomsnittlig varighet, beregnet ved ikke glattede gjennomsnitt, presentert ved en rød linje for de graderte sykemeldinger og en blå linje for de fulle sykmeldinger.

Figur 3A: Figuren viser de enkelte registrerte sykmeldinger fra første registrerte sykmelding og varighet av sykmeldingene etter når de er gitt. Figurene viser første og andre sykefraværstilfellene i en sekvens av sykefraværstilfeller

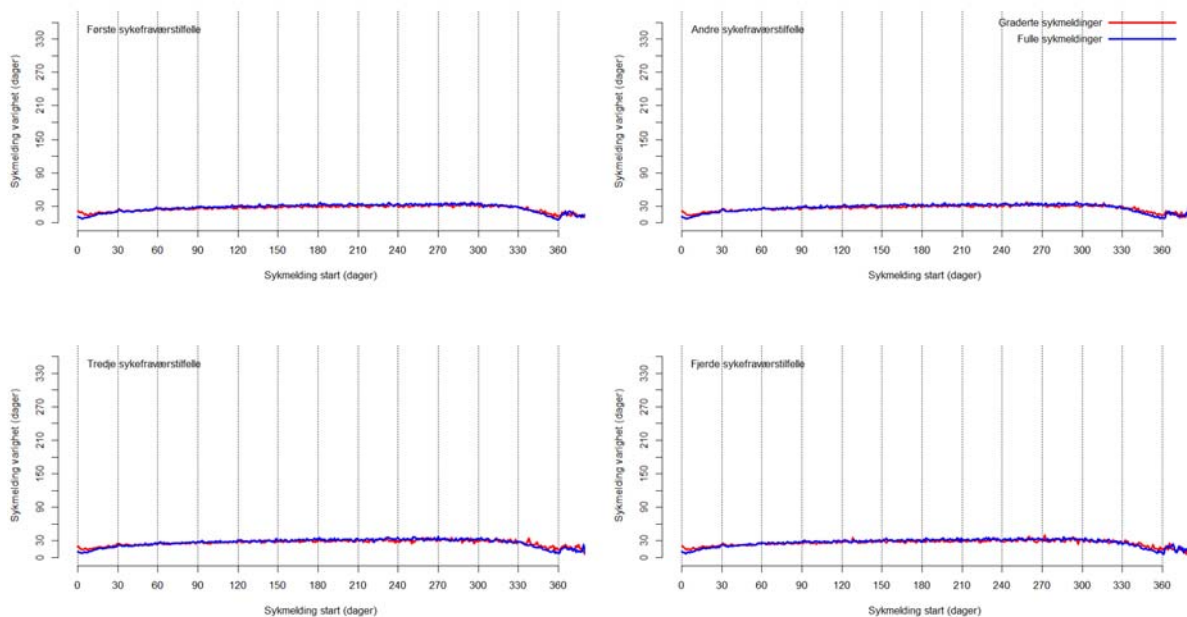


Figur 3B: Figuren viser de enkelte registrerte sykmeldinger fra første registrerte sykmelding og varighet av sykmeldingene etter når de er gitt. Figurene viser tredje og fjerde sykefraværstilfellene i en sekvens av sykefraværstilfeller



Siden det visuelt er vanskelig å sammenligne de beregnede gjennomsnitt av varighet for sykmeldingene i figur 3, er gjennomsnittene av varighet for de graderte og fulle sykmeldingene lagt sammen i figur 4. Dette er da de samme linjene som i figur 3, men nå presentert sammen.

Figur 4: Gjennomsnittlig varighet for sykmeldinger for gitt ved ulike tidspunkt i et sykefraværstilfelle, for de fire første sykefraværstilfellene i en sekvens av sykefraværstilfeller.



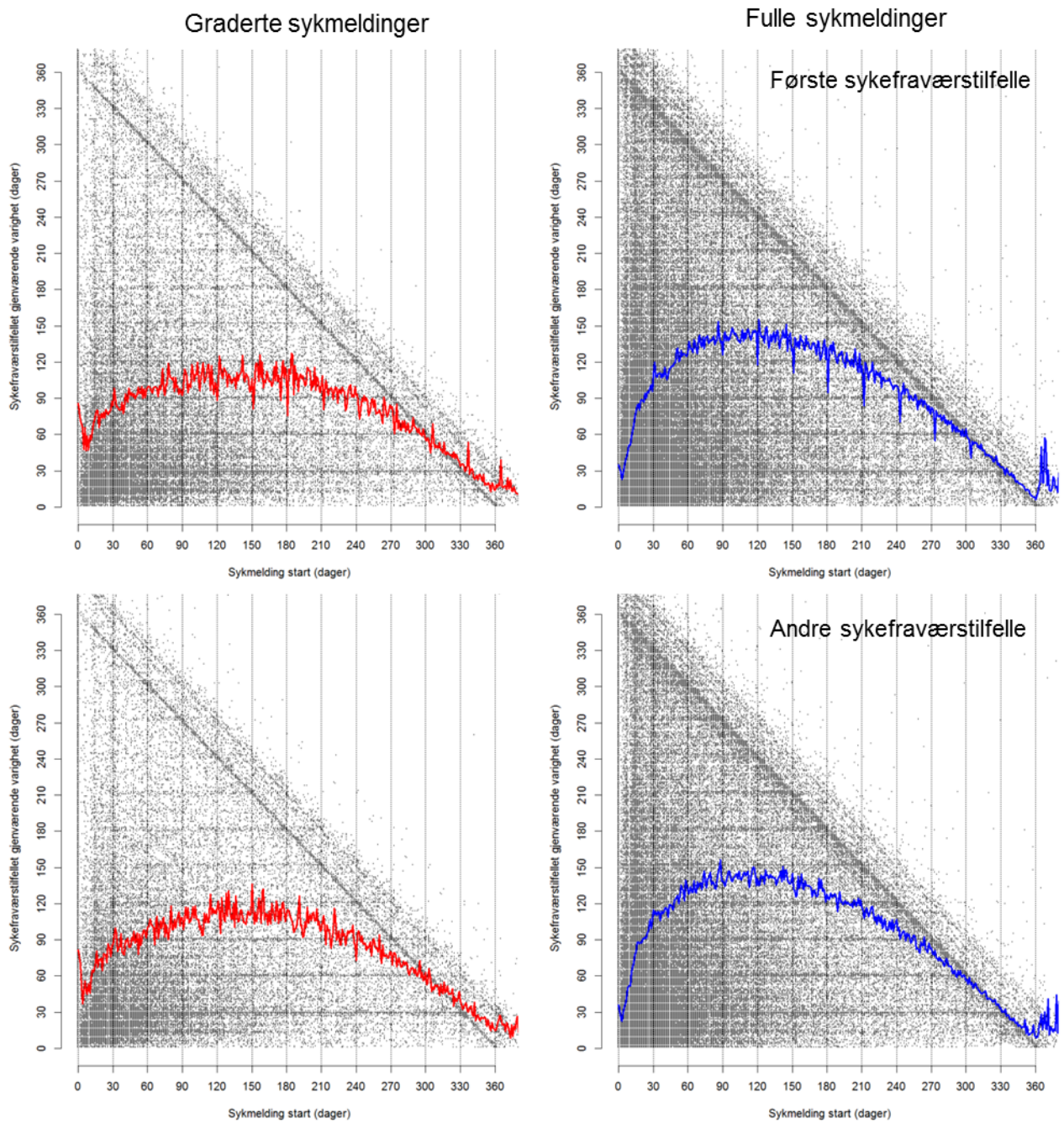
I figur 4 ser vi nå at sykmeldingene som legen, eller annen sykmelder, tildeler i gjennomsnitt ikke er forskjellige i varighet enten det er fulle eller graderte sykmeldinger. Unntaket er for sykmeldinger tildelt tidlig i et sykefraværstilfelle. For disse sykmeldingene er generelt den gjennomsnittlige varigheten kortere for fulle sykmeldinger enn for graderte tilfeller. Det er også en tendens til at den gjennomsnittlige varigheten for sykmeldingene er lavere helt i starten av sykefraværstilfellene. Mot slutten av sykefraværstilfellet er også den gjennomsnittlige varigheten noe lavere. Dette kan bety at sykmeldinger mot slutten av et sykefraværstilfelle er tilpasset når rettighetene for sykefraværet utløper.

5.2. Varighet av sykefraværstilfeller

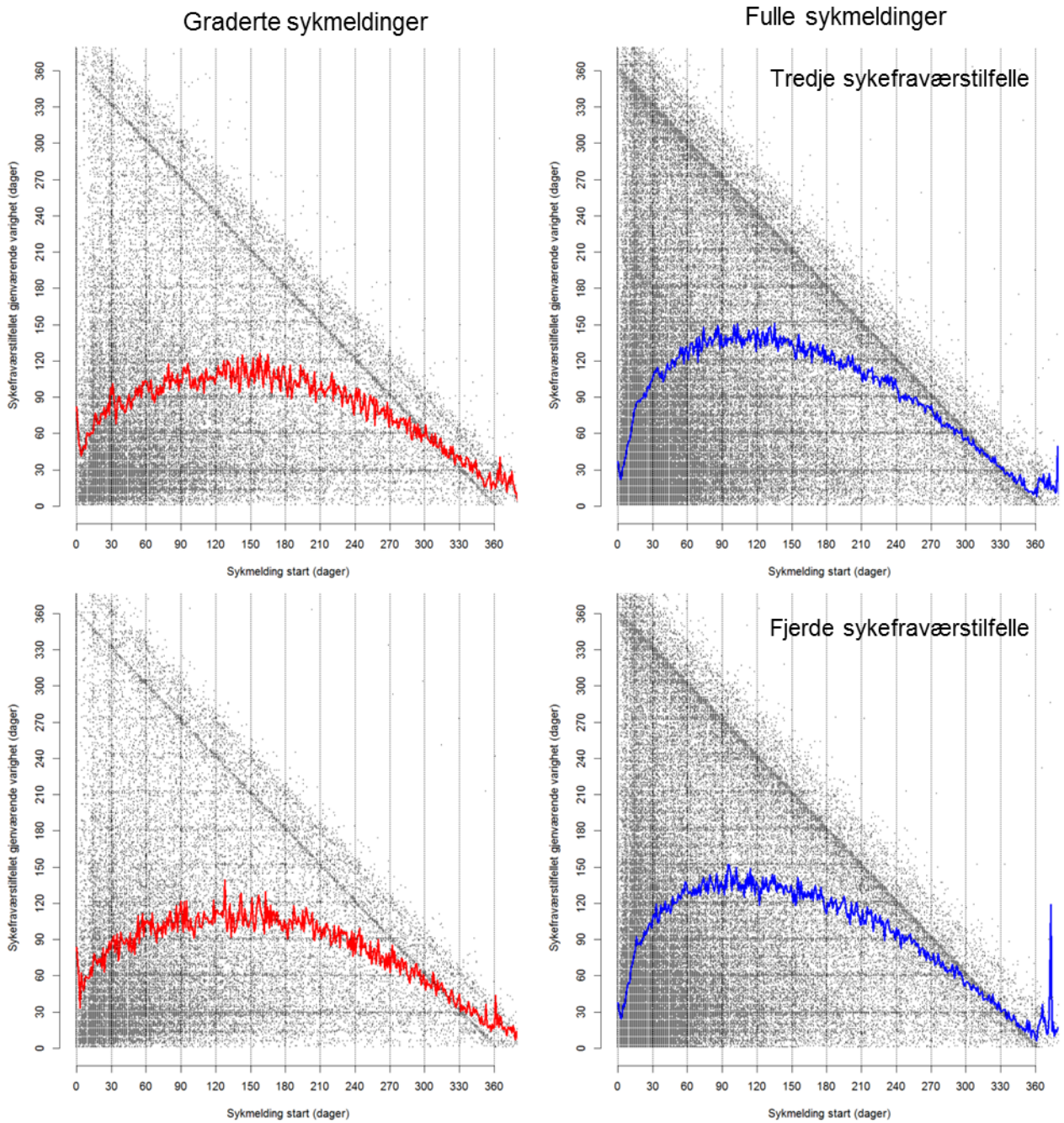
Varigheten av de enkelte sykmeldinger betyr i utgangspunktet lite, selv om det er dette legen (eller annen sykmelder) skriver ut ved de aktuelle tidspunktene. For å se på hvorledes den gjenværende varigheten av sykefraværstilfeller varierer, etter når i et forløp en person får en ny sykmelding, er det beregnet gjenstående varighet for alle tidspunkt. For disse beregningene

er det beregnet varighet fra den aktuelle sykmelding gitt om den er gradert eller full, men uten å ta i betraktning om type sykmelding endres videre i forløpet. Hvis type sykmelding endres senere i sykefraværstilfellet, for eksempel fra en full sykmelding til en gradert sykmelding, vil dette komme med i beregningen for starten for den nye sykmeldingen. I figur 5 er den gjenværende varigheten for sykefraværstilfellene presentert. Gjennomsnittlig gjenværende varighet er igjen beregnet ved ikke glattede gjennomsnitt og presentert ved en rød linje for de graderte tilfellene og en blå linje for de fulle tilfellene.

Figur 5A: Figuren viser sykefraværstilfellene fra første registrerte sykmelding og varighet av sykefraværstilfellene etter når de er gitt. Figurene viser første og andre sykefraværstilfelle i en sekvens av sykefraværstilfeller.

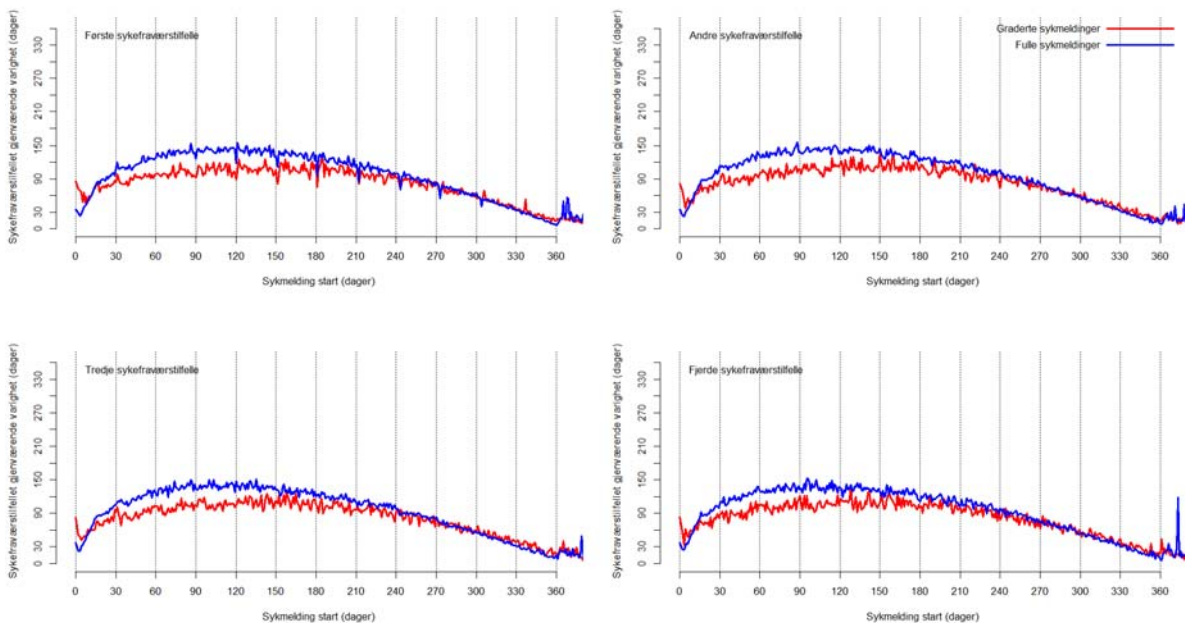


Figur 5B: Figuren viser sykefraværstilfellene fra første registrerte sykmelding og varighet av sykefraværstilfellene etter når de er gitt. Figurene viser tredje og fjerde sykefraværstilfelle i en sekvens av sykefraværstilfeller.



Siden det i figur 5 også er visuelt vanskelig å sammenligne de beregnede gjennomsnitt av gjenværende varighet for sykefraværstilfellene, er gjennomsnittene for varigheten av gradert og full sykmelding lagt sammen i figur 6.

Figur 6: Gjennomsnittlig gjenværende varighet for sykefraværstilfeller gitt ved ulike tidspunkt for nye sykmeldinger i forløpet av sykefraværstilfeller. Figuren er gitt for de fire første sykefraværstilfellene i en sekvens av sykefraværstilfeller.



Når det gjelder varighet og gjenværende varighet av sykefraværstilfellene ser vi et annet bilde enn for de faktiske sykmeldinger legen tildeler. For starten av sykefraværstilfeller er det slik at personer som får fulle sykmeldinger i gjennomsnitt har kortere sykefraværstilfeller enn for de personene som får graderte sykmeldinger til samme tidspunkt. Ved cirka 2 uker (15 dager) ser vi av figurene at forskjellene snur og vedvarer til cirka 7 måneder (210 dager). Det vil altså si at for personer som får en gradert sykmelding av sin lege i denne perioden, så ser det ut som om den gjenværende gjennomsnittlige varigheten av sykefraværstilfellet er kortere enn for de med fulle sykmeldinger. Det vil altså si at selv om den gjennomsnittlige varigheten av sykmeldingene som lege tildeler ikke er ulik for graderte eller fulle sykmeldinger i denne perioden, så vil personene som får en gradert sykmelding ha et kortere forløp enn de som får en full sykmelding. Etter 7 måneder er det ingen visuell forskjell mellom kurvene.

Det er her også verdt å merke seg at for personer med mange korte (kortere enn 15 dager) gjentagende sykefraværstilfeller i en sykefraværsekvens kan det, basert på figurene for de 4 første sykefraværstilfellene, se ut til at det er gunstig at disse tilfelle har fulle sykmeldinger.

6. Diskusjon og oppsummering

I dette prosjektet var intensjonen å beskrive sykefraværforløp, hvordan de enkelte sykmeldinger plasserer seg i et slikt forløp og sekvenser av sykefraværstilfeller. Varighet for den enkelte sykmelding er sjelden av interesse i seg selv, siden det til slutt er det totale sykefraværet som spiller en rolle. De enkelte sykefraværstilfellene kan også ha mindre interesse, siden de kun sier noe om det enkelte sykefraværet og ikke beskriver det totale fraværet i et lengre forløp.

Tidspunktet for når den enkelte sykmelding kommer i forløpet i et sykefraværstilfelle kan være av betydning. Dette gjelder særlig når man vil gjøre studier der man vil se på endringer i løpet av et forløp. Tidspunktet for enkeltsykmeldingen, om den er gradert eller full og dens varighet, er alle markører som kan være med på å indikere framtidig forløp for sykefraværstilfellet og for det totale sykefraværet. Det er også vesentlig å merke seg at tidspunktet for enkeltsykmeldingen indikerer om personen har oppsøkt lege eller annen sykmelder akkurat da. Det er altså to ulike ting om en person er fullt sykmeldt ved åtte uker, eller om personen er fullt sykmeldt ved åtte uker og nettopp har vært hos legen.

Gradert sykmelding skal i prinsippet benyttes dersom den sykmeldte kan utføre deler av sine vanlige arbeidsoppgaver, enten ved å arbeide redusert tid eller ved å bruke lengre tid på å utføre arbeidsoppgavene. Gradert sykemelding skal også brukes når den sykmeldte delvis kan utføre nye arbeidsoppgaver. Dette gjelder også etter tilrettelegging gjennom bedriftsinterne tiltak. Fra NAV oppgis det som et eksempel at for 2. kvartal 2010 var ca. 23 prosent av alle sykefraværstilfellene graderte. Dette tallet gir ikke et helt presist bilde av andelen, fordi sykefraværstilfeller som går ut over kvartalet også vil telles i kvartalet det overlapper med. Videre vil ikke den totale varigheten av tilfellet komme med, siden et visst antall dager ikke er med for det aktuelle kvartalet. Det riktige tallet for andel graderte tilfeller av det totale antallet er antageligvis lavere enn det som oppgis i de offisielle oversikter, siden de graderte tilfellene oftere er lange sett i forhold til de fulle tilfellene (Brage og medforfattere 2011). Omfanget i bruk av gradert sykmelding kan altså måles på ulike måter og dette kan da influere på tolkningen i bruk av gradert sykmelding.

Gradert sykmelding var et av hovedforslagene i Arbeidsdepartementets ekspertgrupperapport i 2010 (Mykletun og medforfattere 2010). Gradert sykmelding skal nå være hovedregelen ved sykefravær og ut over åtte uker skal full sykmelding bare rent unntaksvis benyttes. Denne regelen forutsetter nettopp at personer som er fullt sykmeldt ut over åtte uker faktisk oppsøker lege for å endre sin sykmeldingsstatus til en gradert sykmelding.

Til tross for fokuset som er lagt på dialogmøter, bruk av gradert sykmelding og raskere tilbake, er det lite kunnskap om de direkte effektene av disse tiltakene. For alle tiltakene er kunnskapen begrenset når det gjelder varigheten av det enkelte sykefraværet og innvirkningen på de mer langsiktige forløpene. Hvorledes er for eksempel overgang til arbeid, sannsynlighet for gjentakende sykefravær samt overgang til mer permanente trykdeordninger etter disse tiltakene? Selv om det kan være et mål i seg selv å få personer til å returnere raskt til jobb, vil

eventuelle ulikheter i sannsynligheten for igjen å bli sykmeldt etter retur til jobb spille inn på den totale effekten av tiltaket.

IRIS sin kunnskapsstatus fra 2010 (Ellingsen og medforfattere 2010), sier at det er en utfordring å finne gode studier som viser effekter av tiltak overfor sykmeldte og påpeker et sterkt behov for mer kunnskap om effekter av ulike tiltak overfor sykmeldte.

Dette prosjektet åpner for mer utfyllende bruk av de eksisterende data og er et innspill til at utvidede metodiske tilnærminger tas i bruk. Prosjektet har hatt som målsetting å synliggjøre ulike momenter i forløpet av sykefravær. Prosjektet tok ikke mål av seg å komme med utfyllende analyser av problemstillinger rettet mot effekter av tiltak, men setter søkelys på aspekt i forløpet av sykefravær som bør tas med i betraktningen når man vurderer effekten av tiltak.

7. Referanser

Lie SA. Sykmelding, gradert sykmelding og forløpet tilbake til jobb. Gjentatte overganger mellom full sykmelding, gradert sykmelding og jobb for 283 296 personer fra 2002 til 2010. Sluttrapport FARVE (Forsøksmidler Arbeid & Velferd)

Mykletun A, Eriksen HR, Røed K, Schmidt G, Fosse A, Damberg G, Christiansen EC og Guldvog B. (2010). Tiltak for reduksjon i sykefravær: Aktiviserings-og nærværsreform. Oslo: Arbeids-og inkluderingsdepartementet

Ellingsen KL, Kiær E, Labriola M, Aas RW. Arbeidsrettede tiltak ved helseplager og sykefravær; en kunnskapsoppsummering av nordisk forskningslitteratur. IRIS rapport 2010/049,

Brage S, Kann IC, Kolstad A, Nossen JP og Thune O. Gradert sykmelding – omfang, utvikling og bruk. Arbeid og velferd nr 3 – 2011